

Budai Sáfár

A B. Zs. H. Budai Körzetének Havi Lapja * 2023. szeptember * 5784. Elul-Tisri * XXV. évfolyam 6. szám

Egyensúly

Dr. Verő Tamás:
Egyensúly
1. oldal

Imaidők és Jahrzeitok
2. oldal

Tordai Péter:
A Frankel Leó úti zsinagóga
hitközségi elnökének
újévi köszöntője
Háztáji Hírek
3. oldal

Sámuel Péter:
Egry József-kiállítás
Veszprémben
4-5. oldal

**Lauderes diákok fantasztikus
munkája a siófoki zsidó
temetőben**
5. oldal

Porosz Péter:
Örökségek, fenntartások
6-7. oldal

Igaz Emberekért Alapítvány
7. oldal

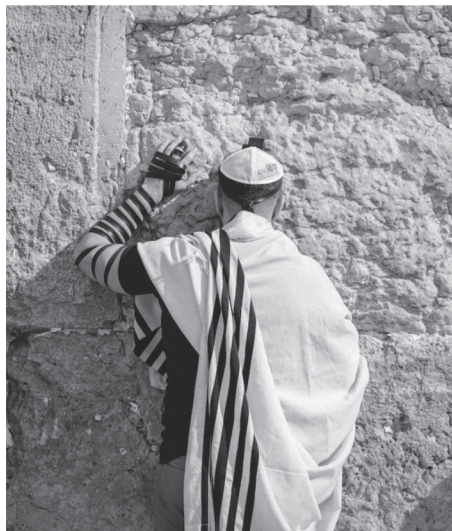
Benedek Szabolcs:
A Sakál és a holdrakéta
8-9. oldal

Ádám Péter:
A zsidó Oppenheimer
9-10. oldal

P. Szabó Dénes:
Sokan hiszik, hogy a fiatalokban...
10-11. oldal

**A Mieve Klub szeptemberi
programja**
12. oldal

Állandó önvizsgálat, mérlegre kell helyeznünk tetteinket, viselkedésünket és kételkednünk kell! Kezdesz szervezni egy ösz-szejövetelt/eseményt/közösséget, és minden (de tényleg minden, mert máshogy nem éri meg) energiát, lelkesedést beleadsz, és utána rá gondolván azt érzed, hogy hú, de jól sikerült, de jól ment, ez példaértékű. Vannak visszajelzések, amelyek mást sugnák. Azt mondják, nem sikerült jól, azt mondják, félresiklott valami. És Te nem hallod meg a szavakat, nem figyelsz rájuk, mert egyrészt meg vagy győződve arról, hogy amit Te csinálsz az tökéletes, és nem akarsz szembesülni mások véleményével, akik lehet, hogy realisabban látják a történeteket.

Közeledünk az őszi nagyünnepeinkhez. Lelkünk hajlik az önvizsgálatra, de egyben küzd is ellene. Mert amit tettünk - azt gondoljuk - helyesen tettük, és egyébként is már nem tudunk visszamenni az időben és megváltoztatni a cselekedeteinket. Nem is kell hatalmas dolgokra gondolnunk, de azt a keveset, amit a lelkiismeretünk diktál, hagyjuk erősen dolgozni, arra szükség van.

Az önvizsgálat során nem gondolhatjuk azt, hogy csak mi tudjuk a tutit, csak mi ismerjük a biztos utat, csak a mi zsebünkben van a bölcsök köve, és csak az a jó, amit mi végzünk/végeztünk el. Néha persze kell a túlzott magabiztosság, mert bizonyos esetekben átlendít a nehézségeken, és talán előre visz, de ennek határt kell szabni. Nem

mondom, hogy könnyű egyensúlyt találni a bizonytalanság, és a „mindig mindenkinél mindent jobban tudok” attitűd között. Figyelem az arcokat, a tetteket, és másokból is meríthetek példát.

Tudsz megbocsátani? Szép és hasznos! Van benned erő, hogy beismerd a hibáidat? Elismerésre méltó! Öszintén mersz önvizsgálatot tartani, és utána változtatni? Fantasztikus! Fontos lenne, hogy ezek a gondolatok minden nap ott motoszkáljanak a fejünkben, de a mostani időszakban ehhez segítséget kapunk egymástól is, de elsősorban az Örökkévalótól. Időt és helyet kapunk. *Ros hasana* és *jom kipur*; öröm és gyász, boldogság és letargia. Egyensúlyt kell találnunk, nem szabad elvesznünk a dolgok között, ugyanakkor minden ott kell, hogy legyen bennünk. Mézes alma, kerek kalács, sófár hang, a *mázkir*, *kol nidre* és *ne-ilá*. Imák és tettek.

A Mindenható mérlegre teszi mindazt, amit tettünk az elmúlt évben és teszünk ebben az időszakban. Nem érdemes hiteltelen, önmagunkat felmentő magyarázatok mögé bújni. Ilyenkor nem, ilyenkor sem! Tényleg nagy levegőt kell vennünk, és elmenni a közösségbe! A családdal együtt, az imák elmondása mellett, magunkba fordulni, és keresni kérdéseinkre a választ. Mert kérdések vannak, halljuk meg önmagunk kérdéseit, kétségeit! Amennyiben ehhez kell segítség, ott vannak mellettünk a családtagjaink, és ott a közösség is. Mérlegelünk, mérlegre kerülünk, és reméljük, hogy egyensúlyba kerülve, a végén az életre leszünk bepecsételve, a jó és szép életre. Adja Isten, hogy így legyen, ámen!

*Dr. Verő Tamás
főrabbi*

✧ Imaidők ✧

2023. év szeptemberi imarendje - 5784. Elul-Tisri

Szeptember	01. 18.30	péntek	Kablat sabbat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 19.07)	Elul 15.
	02. 10.00	szombat	Ünnepi ima - KI TÁVO (Hávdálá: 20.10)	16.
	04. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima	18.
	07. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima	21.
	08. 18.30	péntek	Kablat sabbat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 18.53)	22.
	09. 10.00	szombat	Ünnepi ima - NICAVIM és VÁJÉLEH (Hávdálá: 19.55)	23.
	11. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima	25.
	14. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima	28.
	15. 18.30	péntek	Erev ROS HÁSÁNÁ I. napja, 5783 (gyertyagyújtás: 18.39)	29.
	16. 10.02	szombat	ROS HÁSÁNÁ (5784) I. napja	Tisri 01.
	16. 18.30	szombat	Erev ROS HÁSÁNÁ II. napja (gyertyagyújtás: 19.41)	01.
	17. 10.00	vasárnap	ROS HÁSÁNÁ II. napja (Hávdálá: 19.38)	02.
	18. 07.02	hétfő	Ima és Gedáljá böjtje (04.46-19.22)	03.
	21. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima	06.
	22. 18.30	péntek	Kablat sabbat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 18.02)	07.
	23. 10.00	szombat	Ünnepi ima - HÁZINU (Hávdálá: 19.26)	08.
	24. 19.00	vasárnap	Erev JOM KIPUR (böjt kezdete: 18.20)	09.
	25. 08.00	hétfő	JOM KIPUR (böjt vége: 19.22)	10.
	28. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima	13.
	29. 18.30	péntek	Erev SZUKOT, kablat sabbat (gyertyagyújtás: 18.10)	14.
	30. 10.00	szombat	SZUKOT I. napja	15.
	30. 18.30	szombat	Erev SZUKOT II. napja (gyertyagyújtás: 19.11)	15.
Október	01. 10.00	vasárnap	SZUKOT II. napja (Hávdálá: 19.09)	16.
	02. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima	17.
	05. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima	20.
	06. 07.01	péntek	HOSANA RABA (fűzfa ágak leveleinek leütögetése)	21.
	06. 18.30	péntek	Erev SMINI ACERET, kablat sabbat (gyertyagyújtás: 17.56)	21.
	07. 10.00	szombat	SMINI ACERET és ünnepi ima (Hávdálá: 18.57)	22.
	07. 18.30	szombat	Erev SZIMHÁT TORÁ (Hávdálá: 18.57)	22.
	08. 10.00	vasárnap	SZIMHÁT TORÁ (Hávdálá: 18.56)	23.

Jahrzeitok

A Jahrzeit-Táblán szereplő elhunytak nevei az 5784. év Elul-Tisri (szeptember) havában

Bencze Miklós (Arje Ben Jehuda)	Szeptember 24.	Krausz Imre	Szeptember 02.
Berkes Lajosné	Szeptember 22.	Landau Lászlóné	Szeptember 19.
Böhm Miklós	Szeptember 16.	Major Beáta	Szeptember 08.
Dr. Garai László	Szeptember 12.	Medgyesi Pálné	Szeptember 20.
Ehrlich Dezsőné	Szeptember 14.	Reichmann Árminné	Szeptember 16.
Fazekas Katalin	Szeptember 14.	Schlanger József	Szeptember 21.
Hajdú Miklós	Szeptember 03.	Vajna Jenő	Szeptember 16.
Halász Andorné	Szeptember 29.	Vincze István	Szeptember 27.
Kövesi László	Szeptember 16.	Weinberger Erzsébet	Szeptember 06.

A Frankel Leó úti zsinagóga hitközségi elnökének újévi köszöntője

**Tisztelt Hittestvéreim!
Kedves Frankelek!**

Az elmúlt zsinagógai évre visszatekintve egyrészt örülnünk kell, mert úgy tűnik, mostanra végleg kiszabadulhattunk a koronavírus fogságából. Ugyanakkor örömeink nem lehet felhőtlen, a szomszédunkban ugyanis háború dúl; az infláció miatt egekbe szöktek az árak; s az országhatárokon belül sincs valóságos társadalmi béke.

Hosszan sorolhatnám még gondjainkat, ám abból nem épül semmi, ha elmondjuk, mi milyen rossz. Reménykedjünk abban, hogy a magyarság sorsa a közeljövőben könnyebbé válik, akkor ugyanis a zsidó kisebbség is nyugalomra és prosperitásra számíthat. Népünk nagy adottsága, hogy a remény mellett az ima erejére is támaszkodhatunk, s a Teremtőtől kérhetünk egészséget, szeretetet, sikert. Ő mindent lát, Ő képes a jót és a szépet ápolni bennünk, s erre most nagyobb szükségünk van, mint valaha.

A Frankel Zsinagóga a béke szigete.

Családi fészkek és menedék. A remény és a vigasz helyszíne.

Nektek köszönhető ez, Drága Barátaim, akik elhozzátok templomunk falai közé a hitet és a bizalmat, a jólelkűséget és a ragaszkodást, a figyelmességet és a humánusmot. S köszönhető ez, természetesen, vallási és világi vezetőinknek, akik az elmúlt esztendőben is elismerésre méltón szolgálták közösségünket. A ránk köszöntő újévben további erőt és jó egészséget kívánok áldozatos munkájukhoz!

Nemkülönben hálás vagyok Nektek azért, mert 5783-ban is szerettétek ezt az olykor nagy áldozatokra készítő vallást, s

pártoltátok zsinagógánkat és közösségünket! Hűségetek, elkötelezettségetek minden időkre például szolgálhat; ez hitéletünk aranyfedezete, és egyik legfontosabb örökségünk, amit csemetéinkre hagyhatunk. Hűségetek, elkötelezettségetek, hitetek a biztosíték arra, hogy közösségünket elkerüli a hatalomvágy és a pénz ostoba bálvány, a valláson túli közéletünket gyakorlati elöntő ostoba gög, s a nap, mint nap tapasztalható bestiális becstelenség pokla.

Hitünk a neológiaán belül fellelhető félreértések és bizalmatlanság szakadéka fölé is hidat verhet, és az ágyúk hangjától elvezethet a béke szelíd harmóniájához.

Ezt kívánom Nektek, Magunknak a következő zsinagógai esztendőre: békét, harmóniát, egészséget, és rendíthetetlen hitet!

Jegyeztesetek és pecsételtesetek be egy jó és örömteli esztendőre!

Lesono tajvo tikoszév veszichoszém!

Gmar tov!

*Tordai Péter
elnök*

Templomjegy árusítás az őszi ünnepekre

Kedves Hittestvéreink!

Az elmúlt évi zsinagógai helyek megváltathatók, a meg nem váltott helyeket szabadon értékesítjük.

Árusítás: hétfő-csütörtök 7-12 óra között, pénteken 18 órától az istentisztelet megkezdéséig.

Mindenkit szeretettel várunk!

☆☆☆

Erev Ros Hasana

a Városmajori Szabadtéri Színpadon

Időpont: 2023. szeptember 15, péntek 18 óra. A regisztrációról bővebben a www.frankel.hu honlapon olvashatnak.

☆☆☆

Hitközségi kultuszjáradék!

Tisztelettel kérjük hittestvéreinket, hogy akik még nem fizették be a 2023. évre szóló kultuszjáradékukat, fizessék be (iroda, csekk, átutalás). Köszönjük szépen!

☆☆☆

2023. május 27-én (5783 sziván hó 07.) szombat délelőtt **Katz Petra** és **Kerekes József** lánya, **Luca bát micva** avatásának ünnepségén számos családtag és barát hallhatta és tapasztalhatta felkészültségét, és színvonalas előadását/tanítását. A család

Háztáji Hírek

férfi tagjai *tálitot* tartottak Luca feje fölé, miközben **Dr. Verő Tamás** főrabbi megáldotta. A *kidduson* az édesanya, **Petra** mondott szívhez szóló beszédet, majd jó hangulatban fogyasztották a vendégek az ételleket, és ünnepelték a felnőtté avatott hölgyet. Gratulálunk! *Mazl tov!*

☆☆☆

A Frankel Zsinagógában ismét örömteli eseményre került sor. 2023. június 3-án

(5783. sziván hó 14.) szombaton **Czeizler Sára** (*Szárá Elke bász Gitl Eszter ve Sráge Avigdor*) nagykorúvá válásának ünnepségére a család és a barátok jelenlétében került sor. A *bát micvá* ifjú hölgy *sávuot* és az őszi nagyünnepek jelentőségéről beszélt, és adott tanítást az istentisztelet után. Édesapja megáldotta, és **Dr. Verő Tamás** főrabbi szavait követően **Tordai Péter** elnök, és **Kivovics Péter** adott iránymutatást, majd **Dr. Nógrádi Gergely** főkántor vezetésével felhangzott énekek kísérték a cukoresőt. Gratulálunk, Sára! *Mazl tov!*

☆☆☆

2023. június 4-én (5783. sziván hó 15-én) vasárnap délután **Bakonyi András** és **Friedman Eszter** lánya **Júlia**, **Blumele Hindl bát micva** avatására gyűlt össze a nagy és szeretágazó család sok tagja, valamint számos barát és jó ismerős. Juli félkészültségét bizonyította azzal is, hogy héber nyelven felolvasott egy rövid könyvet. Ezután **Dr. Verő Tamás** főrabbi mondott tanítást. Az édesapa megható, őszinte, ünnepi beszéde után az apai áldással folytatódott az esemény. Az avatott ifjú hölgyet sok-sok cukorral dobálta meg az ünneplő társaság. Gratulálunk Júliának és egész családjának! *Mazl tov!*

☆☆☆

Egry József-kiállítás Veszprémben

Egy tárlat és magánvonzatkozásai

Egry József születésének 140. évfordulója alkalmából nagyszabású kiállítást rendeztek a mester műveiből a veszprémi Laczkó Dezső Múzeumban, ahol 140 alkotását tekinthetik meg az érdeklődők 2023. október 29-ig.

Ellentmondásos jelenségeket látunk, ha a hazai kulturális életet alaposan szemügyre vesszük. A Zeneakadémián egy rangos kamarazenei estet már „csak” a kis Solti teremben és nem a Nagyteremben rendeznek meg, az érdeklődés látványos megcsappanása miatt.

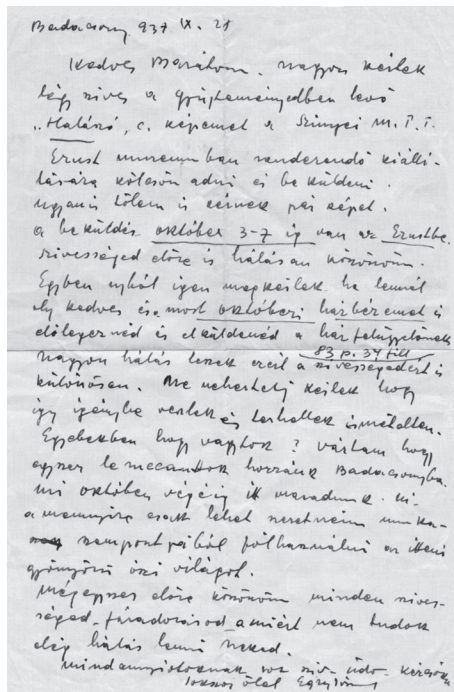
Egy családi fotó: Nagyapám, Szilágyi Sándor és nagynéném, mögöttük a falon Egry József festményei

Az egyetlen világirodalmi folyóiratunk, a nagy múltú Nagyvilág szinte észrevétlenül szűnt meg, amit sem egyének, sem testületek nem tettek szavá. Pedig egy magára valamit is adó országban ilyen nem fordulhatna elő. Amit utódjának szántak, az 1749 című internetes, napi frissítésű portál pedig pont elődje talán legszebb hagyományát nem folytatja, az elsősorban európai klaszszikusok szisztematikus hiánypótlását.

Divatban a tárlatlátogatás

A színházak viszont szemmel láthatóan jól mennek, miközben szinte divatba jött a tárlatlátogatás, amit a kultúrpolitika, a közönség szerencsésére, invenciózusan támogat. Korábban soha nem látott tömegeket vonzó, rangos tárlatok kerülnek sorozatban megrendezésre, mint amilyen nem is olyan régen a Bosch-, illetve az El Greco-kiállítás volt. De számtalan, a magyar piktúrát bemutató, igen színvonalas (például a Szinyei Merse Pál munkásságát áttekintő), sokszor missziót teljesítő kiállítást is láthattunk, így László Fülöp kissé talán konzervatív, de okvetlenül emlékezetben tartandó műveinek bemutatását a Nemzeti Galériában.

E koncepció jegyében az elmúlt években több reprezentatív válogatás is a nagyközönség elé került, többek között a három talán legnagyobb magyar tájképfestő életművéből. Néhány évvel korábban a felvi-

Egry József levele Szilágyi Sándornak

Badacsony, 937. IX. 21.

Kedves Barátom, nagyon kérlek légy szíves a gyűjteményedben levő „Halászó” c. képemet a Szinyei M. P. T. Ernst múzeumban rendezendő kiállítására kölcsön adni és beküldeni, ugyanis tőlem is kérnek pár képet.

A beküldés október 3-7-ig van az Ernstbe.

Szívességedet előre is hálásan köszönöm.

Egyben újból igen megkérlek, ha lennél oly kedves és a most októberi házbéremet is előlegeznéd és elküldenéd a házfelügyelőnek, 83 p. 34 fill.

Nagyon hálás leszek ezért a szívességedért is különösen. Ne neheztelj kérlek, hogy így igénybe veszek és terhellek ismét.

Egyekben hogyan vagytok? Vártam, hogy egyszer leruccantok hozzánk Badacsonyba. Mi október végéig itt maradunk. [Én] amennyire csak lehet szeretném munka szempontjából jól használni az itteni gyönyörű őszi világot.

Még egyszer előre köszönöm minden szívességed, fáradozásod, amiért nem tudok eléggé hálás lenni neked.

Mindannyiotoknak sok szív. üdv. kézcsókom.

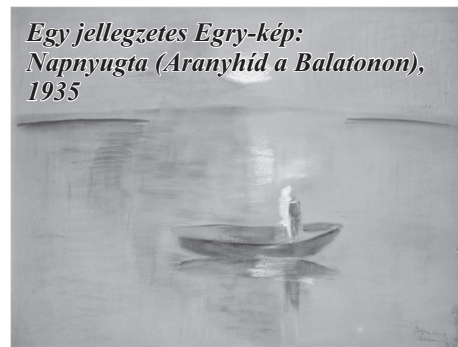
Sokszor ölel Egry József

déki erdők és vizek misztikusától, Mednyánszky Lászlótól, és napjainkban szinte párhuzamosan(!) Csontváry és Egry József munkáinak legjavából.

A balatoni táj festője

Az Egry-tárlat derékhadát természetesen a festői pályája betetőzését jelentő, a húszas évek végétől a negyvenes évek közepéig tartó periódusának olajpasztell technikával készült, jellegzetes balatoni tájképei adják, de a kurátoroknak azért volt gondjuk a mester többi korszakából is ízeletet adni. Így legalább mutatóban láthatóak korábbi, rusztikus hatású olajfestményei, néhány munkája a kevésbé ismert, Itáliában készültek közül, egy-két nagyon szép tusrajza, és igazi meglepetésként; pár szobra is.

Egy jellegzetes Egry-kép: Napnyugta (Aranyhíd a Balatonon), 1935

Olyan nagyon sokat nem is érdemes ezen meditatálni, pláne, ha valaki a Velenceitónál vagy a Balatonnál nyaral, esetleg utószezonozik, mindenképpen érdemes Veszprémbe ellátogatnia, mert emlékezetes élményben lesz része.

Nagyapám és a Gresham-kör

Az Egry-kiállítás apropóján jutott eszembe egy családi dokumentum közzététele. Nagyapám, Szilágyi Sándor - dr. Radnai Béla és Fruchter Lajos mellett - a harmincas évek ismert műgyűjtője és mecénása volt.

Az új magyar festészet hívei, akik az I. világháborút követően csalódtak az avantgárd művészetben, és az „örök emberi” szószólói kívántak lenni, de a korábbiaknál modernebb kifejezési eszközökkel, asztaltársaságot alapítottak; ez lett a Gresham-kávéházbeli találkozóhelyükről elnevezett, posztnagybányaiaként is titulált Gresham-kör. Több nemzedék művészei, kritikusai, műgyűjtői csatlakoztak hozzájuk, így Berény Róberten, Szőnyi Istvánon és a szobrász Pátzay Pálon kívül Bernáth Aurél, Czöbel Béla, Egry József, Barcsay Jenő(!),

és olyan kismesterek, mint *Basch Andor*, *Novotny Emil Róbert*, *Vass Elemér*, vagy az akvarellista *Elekfy Jenő*. Esztétikájukhoz, szellemiségükhöz közel állt a művészettörténész és kritikus *Genthon István*, illetve *Oltványi Ártinger Imre* művészeti író is.

Nagyapám gyűjteményében több jelentős Egyre-kép is volt, amelyből én már csak egyet láttam, mert jól jövedelmező üzlete az államosítás áldozata lett, és a nyugdíja is igencsak alacsony volt...

Kulcsok a kötényben

Gimnazista koromban, egy hirtelen ötlettől vezérelve megkérdeztem az akkor már özvegy nagyanyámat, hogy nincsenek-e olyan rajzok a birtokában, amelyeket a művészbarátok csak úgy firkálgatva, beszélgetés közben vetettek papírra. Ő akkor már évek óta egyedül élt, de a szekrényeit mindig bezárta, és a kulcsokat kötényébe rejtve mindenhol magával vitte. Ezúttal, kitüntetésképpen, kinyitott egy szekrényt

és elővett egy halom papírt, amelyek csak úgy heverték ott, még dobozban sem voltak. Ez a kis csomag levelekből és rajzcsomókból állt. El is kezdtük nézegetni őket, amikor átcsöngetett a karján tetovált számot viselő ajtószomszéd, *Záger* (nekem *Nusi*) néni. Nagyanyám fürge járása asszony lévén rögtön felpattant ajtót nyitni. Azonnal felfogtam, hogy soha vissza nem térő alkalmat kaptam a sorstól.

Diákkori csíny

Nagyapám, ha nem is a példaképem volt, inkább úgy mondanám, több tekintetben is modellértékűnek tartottam a sorsát, és ez azt sugallta nekem, hogy az ember életében a gyakorlati és az intellektuális dolgokra egyaránt szükség van, és mindenkinek képességei és lehetősége szerint, de mindkettőt be kell vállalnia. Ezért hát nagyapa iránt érzett tisztelet jegyében, az ő legszebb tulajdonságai bizonyítékának magam mellett tartása igényével - a dolgon

nincs mit szépíteni -, elcsentem három dokumentumot. Egy hosszabb és egy rövidebb neki szóló levelet, illetve egy rövid kérést is tartalmazó névjegykártyát, ami abban az időben bevett üzenetküldési eszköz volt. A többi rajz és levél, amelyet nagyanyám akkor a szekrényből elővett, sajnos később mind eltűnt, úgyhogy az én diákkori csínyem tulajdonképpen megdicsőült. Ez a három dokumentum inkább előbb, mint utóbb természetesen a *Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár* gyűjteményét fogja gyarapítani...

Az én személyes vonatkozásaimon túl ez a rövid levél egyben kordokumentuma is annak, milyen volt egy igazi zsidó polgár, és hogy is nézett ki a művész- és művészpártolás a harmincas években, a mindennapokban. Ennek hiteles bemutatása céljából gondoltam arra, hogy az Egyre-kiállítás kapcsán közzéteszem ezt a számomra oly becses relikviát.

Sámuel Péter

Lauderes diákok fantasztikus munkája a siófoki zsidó temetőben

Gyönyörűen rendbe tették a siófoki zsidó temetőt a 20. Kibuci Buci tábor keretében a budapesti *Lauder Javne Zsidó Közösségi Óvoda, Általános Iskola, Középiskola diákjai*. A *Merényi Szonja* által vezetett diákok nagyszerű munkáját levélben köszönte meg dr. Grósz Andor, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) elnöke.

A napokban ismét lezajlott a *Lauder* iskola *Kibuci Buci* elnevezésű tábora, ahol - az éneklések, a társasozások, a strandolások, a szombatra való készülődések és más vallási programok mellett - hagyomány az

is, hogy a diákok önkéntes munkával segítik a magyar zsidó közösséget.

Ezúttal - *Merényi Szonja* vezetésével - a siófoki zsidó temetőt tették rendbe, megtisztítva a kegyhelyet az elburjánzott növényektől, lehullott ágaktól, a munkájuk (mint a mellékelt fotók is bizonyítják) fantasztikus eredményt hozott.

Dr. Grósz Andor, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) elnöke a héten hivatalos levélben köszönte meg a munkát. A *Merényi Szonjának* címzett, de az összes önkéntes tanulóknak szóló levélben az elnök többek között azt írta: fontos, hogy az utánunk jövő, fiatalabb

nemzedékek már iskolás korukban kivesszék részüket a közösségi munkából, a zsidóság érdekében végzett önkéntes tevékenységből, amely a zsidó életforma egyik fontos alappillére.

A táborozók a siófoki zsinagógában vettek részt szombاتفogadáson, ahol a munkájukat *Winkler Miksa*, a siófoki zsinagóga vezetője is megköszönte. Kifejezte elismerését és nagyrabecsülését a diákok felé *Tamás Péter*, a Mazsihisz vidéki temetőrendezésért felelős csoportjának vezetője is.

Forrás: mazsihisz.hu

Fotók: *Lauder iskola*

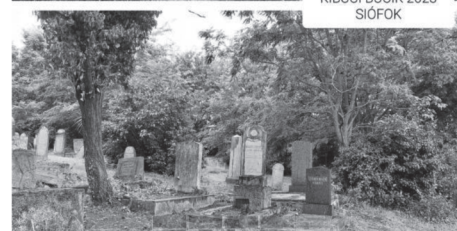
KIBUCI BUCIK 2023
SIÓFOK

KIBUCI BUCIK 2023
SIÓFOK

KIBUCI BUCIK 2023
SIÓFOK

Örökségek, fenntartások

A Budai Sófár 2022 szeptemberi számának lapjain olvashattunk *Generációk öröksége* címmel a másod-harmad és a további, a holokauszttúlélőket követő generációkat utólagosan is érintő traumákról. Ezzel kapcsolatban már korábban megjelentek pszichológusok vizsgálati eredményeiről, megállapításairól tanulmányok, tudományos munkák, klinikai megfigyeléseken alapuló beszámolók is, melyek mind-mind arról szóltak, nehezen vagy egyáltalán nem elkerülhető hatással lehet-van az egymást követő nemzedékekhez tartozó utódokra az általuk meg nem élt tapasztalat. Ez azt jelenti, hogy a gének öröklődési formájában változások következhetnek be, s igazolhatóan megjelenő transzformációkat okoznak az utódok génkifejeződését tekintve a holokauszttúlélők gyermekeinél, majd azok gyermekeinél a felmenők által elszenvedett-megélt rossz „élmények”, melyek miatt így ők érzékenyebbek, hajlamosabbak a depresszióra, a félelemérzetre. Minél közelebb vagyunk időben a mások által át- és túléltékhez, annál erőteljesebb lehet.

Az előzőekben írtak persze nem csupán a holokauszttúlélők utódaira jellemzően okozhatnak, idézhetnek elő hasonló problémákat, hanem a bármely más környezetben, gyermekkorban, de akár a későbbi, már (fiatal) felnőttekben átéltek is (stresszhelyzetek, a családon belüli komoly-súlyos konfliktusok) ugyancsak hatással vannak a jövőbeni életükre, melynek „eredményeit” tovább hordozzák, azok következményein nem mindig képesek felülkerekedni; főleg, ha ehhez még egyéb, már felnőtt korban kívülről később érkező, de az egyénre, lelki folyamataira, így a privát életére befolyással lévő-ható, érzékenyen negatív irányú hatások(k), a magánéletet mélyen érintő, azt befolyásoló, sajátosan „felgyorsító” (mintegy katalizátorként) speciális részletek társulnak. Ezért maradtak látóköri-temben, foglalkoztatnak változatlanul a „holokauszttúlélők” és most velük párhuzamosan a nemzsidókat is érintően az akaratlanul rájuk hagyományozódott múlt történései; de a fők majd a végén kiderül.

A kettő - tehát a holokauszttúlélők utódaira jellemzően okozhatnak, idézhetnek elő hasonló problémákat, hanem a bármely más környezetben, gyermekkorban, de akár a későbbi, már (fiatal) felnőttekben átéltek is (stresszhelyzetek, a családon belüli komoly-súlyos konfliktusok) ugyancsak hatással vannak a jövőbeni életükre, melynek „eredményeit” tovább hordozzák, azok következményein nem mindig képesek felülkerekedni; főleg, ha ehhez még egyéb, már felnőtt korban kívülről később érkező, de az egyénre, lelki folyamataira, így a privát életére befolyással lévő-ható, érzékenyen negatív irányú hatások(k), a magánéletet mélyen érintő, azt befolyásoló, sajátosan „felgyorsító” (mintegy katalizátorként) speciális részletek társulnak. Ezért maradtak látóköri-temben, foglalkoztatnak változatlanul a „holokauszttúlélők” és most velük párhuzamosan a nemzsidókat is érintően az akaratlanul rájuk hagyományozódott múlt történései; de a fők majd a végén kiderül.

lapozottan nem indokolt a traumát átnem-élő, ám azt mégis megöröklött utódok részéről a meg nem tapasztalt megéltékre utalva bizonyos félelmeket, például mikroközösségek, hozzátartozók irányában megnyilvánuló aggodást, netán az esetleges depressziót „megmagyarázni, megokolni”. Ezért is, de más, ettől függetlenül erre erőlyesen rátelepedő, ennek alapjául szolgáló, innen kiinduló-kiágazó, kapcsolatromboló történések miatt nexusunkba beszűrődött némi „zörejt”, mely pedig évekig más dimenzióban volt.

Az számomra vitathatatlan, hogy a nemzsidó családokban is pl. a gyermekkorban megtörtént rosszélményeknek későbbi hatásai lehetnek, még a mai viszonyok között sem oldódnak fel könnyen, sikeresen a megrázkódtatások okozta feszültségből, ahogyan nálunk, zsidóknál sem a még régebbi események esetében. Igazolható, hogy a holokausztt-traumának és a nemzsidókat ért nehéz konfliktushelyzeteknek is (pl. családon belüli agresszió) „csak” hasonló, ám nem azonos utóhatásai, de mégis lehetnek-vannak. A kettőt méltányosan összevetni, összehasonlítani azonban mégsem, vagy csak igen nehezen, erőltetetten lehet, hiszen az egyik oldalon ott van hatmillió vértanú (köztük másfélmillió gyermek) és a hozzájuk köthető túlélők-átvesszők néhányezreinek átöröklhető tapasztalása-gyötrődése, mely rettenetes súllyal nyomja az „örökösök” vállát, szemben az egyes, mindenesetre jóval kevesebb, kisebb súlyú (bár nem lebecsülendő) abúzusnak kitett áldozattal. Az elsőként említett holokausztt generációs utódok vélhetően nehezebben „válnak le” szüleikről, mint azon nemzsidók, akiknek kevésbé terhes hagyatékkal kell megbirkózniuk. De ennek is oka van, hiszen a múlt teljes vagy kevésbé aprólékos (bármilyen mértékű) ismerete mégis arra predesztinál(hat)ja a holokausztt-leszármazottat, hogy ösztönösen, akaratlanul is szorosabb, bensőségebb kapcsolat-kötődés jöjjön létre idős és fiatal, gyerek és szülő között; mert az ő erőteljesebb-feszesebb kötelékük bizonynyal így természetes-spontán módon igyekszik pótolni a másfélmillió (elpusztított) hiányzó gyermek életét... szemben egy esetleg bármilyen ok miatt... kialakult, csak laza szülőhöz kötődéssel. Egy „kivülállónak” nehez ezzel a különbség-érzéssel megküzdnie, esetleg azonosulnia.

A közös vonás, de a hasonlóan átöröklött megrázkódtatások később megjelenő hatásaival foglalkoznak (bár időnként áttételesen) a fentebb írt, a 2022 szeptemberi

számban megemlített kutatásokhoz és elemzésekhez hasonlóan *Orvos-Tóth Noémi Öröklött sors*, valamint *Galit Atlas Érzelmi örökség* című (tulajdonképpen) tanulmányai is. Ezek a bármikor átélte, illetve át nem élt, ám kvázi „örökségként” cipelt terhet igyekeznek könnyíteni, az időnkénti, netán tartósan megjelenő szorongást enyhíteni; mindegy, milyen okból jelennek meg a félelmek, az „elakadások” az életben. Ahogy megállapítják, érdemes a tágabb perspektívát is vizsgálni, szüleink, nagyszüleink vagy akár a még korábbi generációk életeseményeit feltárni, a legkonkrétabb megtörténteire fókuszálni. Mégpedig azért, mert csak így kaphatunk választ arra, hogyan tudjuk sikeresen feloldani, csillapítani a transzgenerációs traumákat, korábban átélte megrázkódtatásokat, feldolgozatlan töréseket, sértéseket (nem sértődöttségeket!). Ennek szintén megvan az oka: a megélt, az átszenvedett rossz-érzések az utódoknál a felmenők halálával sem enyésznek el, hanem bennünk, a leszármazottakban tovább élhetnek.

Ha valamit tisztázni szeretnél, mert kétkedsz, kérdezz és keresd az igazságot! - ezt tanultam. Ezért és az imént jelzett egyetnemértés, valamint más, nem egészen a korábbi felvetésekhez tartozóan, ám azokra mégis befolyással lévő és talán összefüggő (azaz hatása az emberi kapcsolatokra), hivatkozásként felvetett problémák eredményeként testet öltött a gondolat, mely szerint egy hozzáértő segíthet megtalálni a választ arra, hogy a fentebb írt összehasonlításban van-e létjogosultsága, több évtized elmúta után még lehet-e hatása az utódokra (a másod-harmad-stb generációkra) a túlélő felmenők megtapasztalásának, lehet-e köze, erre épülően megjelenhetnek-e ebből fakadó különböző ellentétek, az általánosítól, a megszokottól eltérően a jószándék (időnként talán terhes) vezérelte ún. „megóvások” a bármilyen fokú emberi kapcsolatokban. Így lehetőség adódik az összemérésre, hogy a más, nemzsidó családokban is át- és megélni kényszerült atrocitások (mint akár egy gyereknek, serdülőnek a családon belüli leleményes kihasználása, „kizsigelése”, rászédése, folyamatos becsapása) hatásai, s ezen utólagosan megélt élet-megtapasztalások milyen „eredmény-nyel”, következménnyel jár(hat)nak, kike-rülhetők-e az ebből fakadó rezdülések, törések.

A fejlemény (a már számtalan bizonyított, alátámasztott eredmény ellenére, vagy éppen emiatt) a tényleges szakemberekkel-külön-külön - találkozó (szakzsargonban:

ülés), akiknek segítségére volt az elnembe-
szélt, de az érzelmek-indulatok továbbadá-
sa révén hajdan mégis megkapott, a tudat-
alattiból lassanként előcsaltak megismeré-
se, felhasználása. És akik valamennyi (az
emberi kapcsolatokra - bármilyen viszony-
latban - is hatással lévő), nagyon mélyről
felhozott, aprólékos, talán mindent ki-
merítő (családot is érintő - múlt és jelen) é-
letrészlet teljes megismerését követően
nem tettek megfellebbezhetetlen, kötelező
erejű kijelentést, megállapítást. Utóbbiakat
nem is tehetik, hiszen ez semmiképpen nem
eldöntendő: fekete-fehér, igen-nem kérdés,
probléma... Egyetlen oka, rendeltetése,
feladata, hogy a szakmai tisztesség meg-
követeli a legapróbb összetevők megisme-
rését, de nem azzal a szándékkal, hogy „il-
letéktelenül” behatoljon a magánszférába,
majd „kőbe vésett” kinyilatkoztatást te-
gyen a megpecsételt „igazságtétel” érdeké-
ben. A cél az akaratlanul megörökölt utó-
hatások, érzések, családi kapcsolatok teljes
feltárása, mivel a reagálásként megmu-
tatkozó testi-lelki visszajelzések(!) támpontot
nyújtanak a megalapozott, közösen
kialakított megoldáshoz; hasonlóan bár-
mely más, akár családi probléma-históriák
esetében is. A felszínes, egyes információk
elhallgatása, „benemvallása”, torzítása a-
lapján tett „igazságadás” kinyilvánítása a
kőklerre marad, aki a hozzáforduló mege-
légedésére annak „kedvében” jár, s a halla-
ni kívánt „álhözzáértői” megoldást adja
csupán. Hiszen a magát „problémamegolo-
dó lélekmegejtőnek” beállító, valójában
vajákos, ekkor csak eleget tesz a tőle vá-
laszt-segítség elvárónak, becsapja őt, így
szembe megy szakmája követelményé-
vel... A dilemmához tartozó mindahány
felvetődő kérdésre a közösen (nem egy rö-

vid, néhány percbe sűrítetten és eltorzulva
elbeszélte hagyatkozva!) keresett, majd
kialakított-megtalált válasz a kétségtelen
megoldás, mely természetesen erősen át-
hatja, sőt befolyásolhatja a problémával je-
lentkező, küszködő életének valamennyi
szakaszát, akár a saját, privát létét, kap-
csolati viszonyait; családon belüli és azon
kívül(!) esőt is. A bemutatott, vitatott, el-
nemfogadott, meg nem értett ellenvéle-
mény, félinformációk csakis saját szájíz
szerinti interpretálása, át- és továbbadása,
magyarázása tévútra vezet; vagyis más-
ként: a rábeszélési, ráhatni igyekező a meg-
oldást közvetítő, de nem igazságosztó hoz-
záértőre, még nem teszi igazsággá, valóvá
az elképzeltet. Inkább félrevezeti, mond-
hatnám, zsebedi azt, akitől választ vár; de
együttal saját magát is becsapja... Ezen am-
bíció pusztán a vágybeteljesítő gondolko-
dás módjának része. Azaz, a vágybeteljesítő
(amennyiben módja van rá) úgy igyekszik
előadni elképzelését, „meggyőződését”,
hogy azzal az általa kívánt irányba sodorja,
befolyásolja, mintegy önigazolása képpen
a „támaszul” hívott szakembert, aki való-
jában nem is mélyed bele a felvetett problé-
ma egészébe, részleteibe. A „tévészakem-
ber” helyett ott vannak a valóságos tanul-
mányok, a kétségtelen vizsgálati eredmé-
nyek, és nem hiányozhat az ún. ülésen az
őszinteség(!), mely az egyik legszüksége-
sebb feltétel. Tehát, aki nem ismeri fel mel-
lőfogását (vagy tud róla, ám mégsem tágít),
s önigazolása érdekében úgy hiszi, a trauma
örököltettségét, vagy a bármilyen irányú,
más természetű, személyét is érintően fel-
merülő problémák, konfliktusok, krízis-
helyzetek megoldását sajátos módon értel-
mezve a hozzáértők, kutatók analízisei által
megállapított eredmények, tények ellenére

csakis azt fogadja el igaznak, amit vissza-
hallani akar, súlyosan téved! Még akkor is,
ha vannak olyan fontos életrészletek, me-
lyekben kizárólagos igaza van. A vágyott
„megoldás”, a szakemberre hatni akaró e-
setleírásra (ugyanaz igaz a más, akár csa-
ládi problémák esetében is) „helyes” válasz
helyett egyedül az összetett múlt megértése
és az eredmény, azaz az akarattól függet-
lenül megörökölt érzések elfogadása a
kulcs. Hasonlóan ez a nyitja a bárki szemé-
lyét érintő válsághelyzet feltárásának, meg-
oldásának.

Lehet, talán túlpolemizáltra sikeredett
és olykor kissé félresiklott a fent írt el-
mélkedés, és nem mindig összekapcsolható
problémáknak tűnnek a megfogalmazot-
tak; ám mégis van érintkezés a holoka-
usztot túléltek és „örökösök”, valamint a
nemzsidókat érintő, leginkább a családon
belüli megrázkódtatások hatásai között.
Így aztán ennek ellenére valóságos, konkrét
problémáról szól. A mai Magyarországon
nemcsak az antiszemita meggyőződést val-
lóktól hallhatjuk a kételkedést a generáció-
kon átívelő meg- és átélésről, de elterjedt-
nek mondható véleményként a zsidókkal
szemben barátságos viszonyban lévő társa-
dalomrésztől is.

És hogy még ma is mennyire akutan, é-
getően és komolyan megrázó probléma az
utódokra ható, traumatizáló holokauszt-ö-
rökség létezése, mi sem igazolja, tanúsítja
jobban, mint a kérdéssel foglalkozó szoci-
álpszichológus (Csepeli György) és antro-
pológus (Papp Richárd), valamint filmes
társai által készített „Már csak az van, ami
nincs” című, az „öröklődő csönd megtöré-
séről” forgatott film (elérhető a *Holokauszt*
Memory honlapján).

Porosz Péter

Igaz Emberekért Alapítvány

Az *Igaz Emberekért Alapítvány* 31 éve
kezdte meg tevékenységét, anyagi források
gyűjtését az *Igaz Emberek* számára. Ők a-
zok, akik a II. világháborúban, a nyilas ter-
ror idején a saját életük kockáztatásával
mentettek zsidó üldözötteket. A zsidó állam
tiszteteleként és hálájaként kapták a *Yad*
Vasem Intézettől „A Világ Igaza” kitünté-
tést és a magyar kormánytól a *Bátorságért*
érdemérmet.

Anyagi téren a 2022-es esztendő sok
nehézséget jelentett a még életben lévő,
egyre fogyatkozó számú, 90 éven felüli kis-
nyugdíjas embermentők számára, elsősor-
ban a magas infláció és az energiaárak meg-
ugrása miatt. Ebben az évben személyen-

ként átlagosan 250.000 Ft támogatást tud-
tunk nyújtani. Életkoruk előrehaladtával az
egészségi állapotuk fenntartása is egyre
több kiadással jár.

Alapítványunk - amely több évtizedes
tevékenysége alapján 2022-ben *Az Élet*
Menete Alapítvány Kézdy György díjában
részesült - az idén is folytatja adomány-
gyűjtő és a kitüntetetteket szociálisan tá-
mogató munkáját. Ezúton is őszinte köszö-
netünket fejezzük ki az adományozó ma-
gánszemélyeknek és zsidó szervezeteknek.

Kérjük, lehetősége szerint bármilyen
csekély összeggel támogassa Ön is alapít-
ványunkon keresztül az Igaz Embereket.
Sajnos egyre rövidebb az az idő, hogy egy-

általán segíthetünk: Csekket igényelhetnek
a 30 998 3251-as számon *Solt Veronikától*
az esti órákban.

Átutalás esetén az alábbi számlaszámra
küldhetik hozzájárulásukat: **Igaz Embere-
kért Alapítvány 11707024 - 20313964**. Az
adomány bármelyik OTP fiókban költség-
mentesen befizethető az Alapítvány számlá-
jára. Közhasznú alapítványként, igény e-
setén kiállítjuk a megfelelő adóigazolást. A
személyi jövedelemadó 1%-át az alábbiak
szerint ajánljátják fel a Yad Vasem kitün-
tetettek megsegítésére: **Igaz Emberekért**
Alapítvány (Adószám: 18040094-1-43).

Az „Igaz Emberekért
Alapítvány” kuratóriuma

A Sakál és a holdrakéta

Interjú Peter Schmalzcal

Peter Schmalz *Vérrel szemben* című regénye bő fél évszázadot átölölő, kontinensen átívelő nagyszabású kémtörténet, amelyben a hidegháborús éra számos meghatározó konfliktusa és alakja elevenedik meg a közel-keleti harcoktól a csecsen háborút kísérő terrorcselekményekig, illetve Hitler kedvenc kommandósától, Otto Skorzenytől a Carlos, a Sakál néven elhíresült szélsőbaloldali merénylőig. A *Vérrel szemben* egy testvérpár kalandos sorsán keresztül láttatja a 20. század szélsőséges ideológiai és véres katonai megosztottságát, illetve azokat a ma már csak fájdalmas nosztalgiával felidézhető éveket is, amikor úgy tűnt, a tegnap halálos ellenségei szövetségessé válhatnak a terrorizmus elleni küzdelemben. A szerzővel Benedek Szabolcs beszélgett.

Egy időben különösen népszerű volt, de mostanság is bele lehet futni abba a kontóba, miszerint soha nem járt ember a Holdra, az amerikaiak kellékekkel rendezték meg az egészet, illetve ennek a látszatát kellették. Azt viszont mennyiben tekinthetjük merész kijelentésnek, hogy az amerikaiak a náci, avagy kollaboráns szakemberek nélkül nem tudták volna visszaelőzni az űrversenyben a szovjeteket, és nem bírtak volna embereket juttatni a Holdra?

Az amerikai holdraszállás, a Kennedy elnök által életre hívott Apollo-program irányítója az a Wernher von Braun volt, aki SS sturmbannführeri rendfokozatban a németországi peenemündei bázison részt vett a V-2 rakéta kifejlesztésében. Ehhez koncentrációs táborban sínylődő rabok rab-szolgamunkáját is igénybe vette, bár utóbbit - mint a náci rendszerint - tagadta, illetőleg azt állította, nem tudta, kik végezték a nehéz fizikai munkát a bázison. Annak fejében, hogy nem vizsgálták a náci múltját, az amerikaiak von Braun közreműködését kérték az USA rakéta programjában. Mivel a háború után hatalmas mennyiségű műszaki feljegyzés, tervrajz és német rakétaalkatrész került hadizsákmányként a győztesekhez, szükség volt olyan tudósokra, akik mindezeket értik. Von Braun személye és az eredmény, azaz az általa felügyelt holdraszállás egyértelműen azt jelenti, hogy a felvetés nem merész: az egykori náci vagy kollaboránsaik segítségével tudták az űrversenyt az amerikaiak megnyerni.

Nyilván nélkülük is elérték volna a céljukat, de így gyorsabban haladtak. Von Bra-

un egyébként hangsúlyosan szerepel a könyvben. Személye egyik kirívó példája annak, hogy az egykori náci - amennyiben tudásuk vagy képességeik a győzteseket szolgálhatta - milyen könnyedén beilleszkedtek az új világrendbe. Von Braunról létezik olyan fénykép, amikor még Peenemündében náci tiszték gyűrűjében pózol, de olyan is, amikor az amerikai televízióban magyarázza a rakéták működését, akár személyesen Kennedynek, vagy éppen az elnök társaságában kocsiázik. Egyébként valamennyi győztes hatalom felhasznált, alkalmazott vagy éppen alakított ki gazdasági együttműködést egykori náci szakemberekkel. A Szovjetunió esetében ezt inkább a kényszer szülte, Nagy-Britannia vagy Franciaország esetében - utóbbinál az USA-hoz hasonlóan éppen a rakétagyártás témájában - az anyagiak írták felül a náci bűnöket. A francia vonatkozásra a könyvben is tettem utalást.

*A *Vérrel szemben* részben kémregény, részben politikai thriller. Alapos kutatómunka és nagy ismeretanyag áll mögötte. Honnét jött az érdeklődés, és mi inspirálta arra, hogy mindezt regény formájában, ne pedig mondjuk ismeretterjesztő műként írja meg?*

Egyik végzettségemet az ELTE-n, történelem szakon szereztem, majd több mint egy évtizedig a titkosszolgálatnál dolgoztam, ahonnan főtisztként szereltem le. Ezenkívül gyerekkorom óta érdekel a II. világháború és annak utóhatásai. Rengeteget olvastam a korról, a műfaj teljesen mindegy volt: regényeket - ezeknél elsődleges feltételem volt, hogy valós háttérre, megtörtént eseményekre épüljenek - és eredeti forrásokat, elemzéseket egyaránt. Az irodalmi művek segítettek elképzelni az adott eseményt, helyszínt, a szakirodalom pedig azon túl, hogy közvetlen információkkal szolgált, kiindulópont volt ahhoz, hogy beleéljem magam az egyének szintjén az eseményekbe. Mindig magam előtt láttam egy családot, egy kisgyereket vagy akár egy kétkezi munkás történetét, azt, hogyan láthatta

vagy élhette át a ma már messzinek tűnő, megfakult fekete-fehér fényképeken, filmkockákon megörökített, megsárgult papírokon olvasható történeteket.

Ez a látásmód segített a könyv írásakor is, szinte a szemem előtt peregtek az események, csak le kellett írni, amit „láttam”. A regényemben valós és közismert, illetve talán kevésbé köztudott tények, események láncolata adja a történet háttérét. Ismeretterjesztő művekben már bizonyosan ki-elemezték, közreadták mindet. Arra gondoltam, hogy az egyes események fiktív történet háttereként felfűzve színesen tudják bemutatni az adott korszakot. Mivel magam is szeretek hasonló könyveket olvasni, úgy voltam vele, hátha másnak is bejön az ilyen fajta mesélés.

A fülszövegben olvasható, hogy több mint egy évtizeden keresztül dolgozott a titkosszolgálat kötelékében, ahonnan főtisztként szerelt le. Ez egyúttal jelenti esetleg azt is, hogy fölmerült a regény írásakor olyan információ, amelyhez nem titkosszolgálati főtisztként nem jutott volna hozzá?

Több olyan mozzanata is van a könyvnek, amely valóságos eseteket dolgoz fel. Természetesen nem akkor, nem ott és nem azokkal történt meg, mint ahogy az a regényben szerepel, de az adott történetek valóságok. Sokszor szoktak élcelődni azzal, hogy a titkosszolgálati munka a két ősi szakma egyike. Ez valóban így van. A titkosszolgálati folyamatok, célok és sokszor az eredmény is régóta azonosak. Csupán az eszközök és a kivitelezés lesznek egyre kifinomultabbak, bonyolultabbak, nehezebben felfedezhetőek. Ezen gondolat mentén jutott eszembe, hogy ha a körülményeket megváltoztatom, akár 50-60 évvel korábban is helyezhetek konkrétan velem megtörtént eseteket.

A regény két valós figurája, Otto Skorzeny és Carlos, a Sakál jártak Magyarországon, előbbi részt vett ifj. Horthy Miklós elrablásában, utóbbi az államszocialista vezetés vendégszeretét élvezhette két éven át egy rózsadombi villában. Ennek ellenére a könyvben nem igazán hangsúlyos úgy mond a „magyar szál”. Magyarország mennyire tudott kimaradni, avagy volt a terepe a hidegháború kémjátszmáinak?

Fontos terepe volt a hidegháborúnak Magyarország is, a könyvben viszont csak a hazánkon kívüli világot jelenítettem meg, nem szerettem volna keverni a két helyszínt. Annál is inkább, mert a későbbiekre vonatkozóan terveim vannak a kor-

szak magyarországi történetével. Olyannyira helyszíne volt az ország a korabeli küzdelmeknek, hogy halálesetek is történtek a belügyi állományban ezzel összefüggésben, ezeket is szeretném később feldolgozni. Nagy szerencsémre rengeteg, első kézből származó információval rendelkezem ebből a korszakból.

A könyvben is felbukkanó valós mellékszereplők közül Skorzenynek és Carlosnak nem csekély szerepük volt a korszak magyar politikájának alakításában. Van olyan ismerősöm például, aki közvetlen kapcsolatban állt Carlosszal, amikor ő az említett rózsadombi villában lakott. A tőle származó ismereteimmel is - ahogy az ímént említettem - szándékaim vannak a jövőben. Carlos budapesti tartózkodása kapcsán nem arra kell gondolni, hogy az akkori berendezkedés támogatta volna az egyértelműen elítélendő akcióit. Inkább arról, hogy a korabeli politikai vezetés meg akarta óvni attól az országot, hogy nálunk nyugat-európai érdekeltségek ellen terrorcselekményeket kövessenek el.

A második világháború után szanaszét menekült, majd egymással kapcsolatot tartó alacsonyabb-magasabb rangú NSDAP- és SS-tagokról régóta van tudomásunk, főként már például az 1969-es magyar akció-vígjátékban (és James Bond-paródiában), Az oroszlán ugrani készül-ben is, az ODESSA-művelet is megjelent a populáris kultúrában, de pl. a regényben ugyancsak felbukkanó Alois Brunner, „az utolsó náci” neve is sokat szerepelt a hírekben halálának feltételezett időpontja körül. A Spanyolországban szerveződő negyedik birodalomról azonban, bevallom, eddig nem volt tudomásom. Erről mit lehet tudni?

A nációkkal összefüggésben is születtek

olyan legendák, amelyekről nem tudni, hogy csak kitalációk vagy megtörtént eseményen alapszanak. Ebbe a kategóriába sorolom a Spanyolországban náci funkcionáriusok által megalapítani kívánt negyedik birodalom hipotézisét. Rengeteg forrás foglalkozik ezzel, de az egész valahogy a semmibe vész, kibogozhatatlan. A meseszerűséget erősíti az a felvetés, miszerint éppen Hitler születésnapján, 1945. április 20-án zuhant le egy repülőgép valahol Európában, és a legenda szerint a roncsok között talált aktatáskában lévő iratok húsz magas rangú náci tisztviselő nevét tartalmazták: azokat, akiknek egy új vezérkar tisztviselőiként Madridban kellett volna lefektetniük az új, negyedik birodalom alapjait, hogy a hamvában holt harmadik birodalmat kvázi feltámasszák. Ezek a papírok állítólag a CIA elődje, az OSS birtokába jutottak. A létük kérdéses, viszont az említett húsz személy között ott volt a keleten háborús bűncselekményeket elkövető *Einsatzgruppe* több egységét is vezető parancsnokának, egy ezredesnek a neve. Az ő alakját is belevettem a könyvbe, a negyedik birodalommal együtt.

A könyv sztorija bő fél évszázadot ölel fel, a második világháborútól kezdve a hidegháborún, majd a keleti tömb összeomlásán át a csecsen háborúig, illetve a legvégén napjaink háborúval terhes viszonyai is felsejlenek. Közben azonban mintegy lineáris vonalként szinte minden lépés levezethető egy-egy előzőből, beleértve a politikai változásokat, a titkosszolgálati játszmákat és a magánéleti viszonyokat egyaránt. Vajon mikor tudhatjuk végleg magunk mögött a véres és gyilkos eszmékkel terhelt 20. századot?

A Föld jelenlegi lakóinak életében bizo-

nyosan nem. A világban jelenleg zajló folyamatok szinte kivétel nélkül a II. világháború, illetve a lezárása pillanatában létrejött status quo következményei. Egyszerűen nem lehet olyan jelentős eseményt vagy jelenséget megnevezni, amellyel ne ez lenne a helyzet. A Szovjetunió három évtizede megszűnt, kísértete mégis itt van mindennapjainkban. A II. világháború következtében az egykori nagy gyarmattartó országok súlya csökkent, a függetlenné váló és számtalan esetben polgárháborúba zuhanó harmadik világbeli országok polgárai özönlének Európába, a legnagyobb kihívás elé állítva ezzel a kontinenst 1945 óta. De az elmúlt század öröksége az is, hogy Oroszország és Japán még nem kötött békét a II. világháború óta. A 20. század nagyon is itt él velünk, a 21. század első negyedének végén is. A regény 1941-ben kezdődik, de a háború befejeztével is haladnak tovább az események ugyanazokkal a szereplőkkel, hasonlóan a múlt századhoz való viszonyunkkal is.

A *Vérrel szemben* történetét valószínűleg nem lenne egyszerű folytatni, de ha a kiadó felteszi a kérdést Peter Schmalznak, hogy mi van még a tarsolyában, mi lenne a válasza? Egy másik kémregény, politikai thriller? Vagy más?

Előkészületben van egy másik könyv, ugyanabban a korszakban játszódik, mint a *Vérrel szemben*, de most a közel-keleti és közép-keleti térséget veszem a fókuszba. A *Vérrel szemben* és az említett új regény pedig a terveim szerint összekapcsolódik majd egy harmadik kötetben, amely a 2000 utáni világot meséli el.

Benedek Szabolcs

(Forrás: magazin.libri.hu)

A zsidó Oppenheimer

Nagy sikerrel fut a mozikban Christopher Nolan *Oppenheimer* című filmje. Az atombomba atyjaként emlegetett amerikai fizikus, Robert Oppenheimer életét bemutató alkotásnak zsidó vonatkozásaitól nehéz eltekinteni.

„Akárhogy is mondd, tudják, hogy zsidó vagyok” - szúr oda a filmben Robert Oppenheimer (Cillian Murphy alakításában) a saját nevének kiejtését korigáló Lewis Strausznak (Robert Downey Jr.), hogy nem számít, német vagy angol kiejtéssel mondják ki a nevét, így is, úgy is zsidó marad. Pedig Oppenheimer sosem akart zsidó lenni, a történelem végül mégis rákényszerítette,

hogy az legyen. Persze nem a judaizmus vallásos értelmében, hiszen már a családja sem kötődött a valláshoz. Német zsidó származású szülei nem jártak zsinagógába, Robertnek nem volt bar micvája. Tanulni a New Yorki Upper West Side-on működő Etikai Kultúra Társaságának Iskolájába küldték, amelyet Felix Adler alapított az etikai kultúra mozgalmán alapuló képzés előmozdítására. A mozgalom mottója a „tettek a hitvallás előtt” volt, a fiatal Oppenheimer pedig érdeklődést tanúsított az egyetemes erkölcsi tanok iránt, és el is határolódott a zsidó hagyományoktól.

Nolan filmjében ez utóbbit leginkább Oppenheimer jó barátja, Isidor Isaac Rabi

(David Krumholtz) ütközik meg, amikor 1929-ben először találkoznak egy Zürichbe tartó vonaton, és Oppenheimer azzal dicsekszik, hogy hat hét alatt megtanult hollandul. „Shvitzer” (felvágós), mondja erre jiddisül Rabi, de Oppenheimer csak értetlenül mered rá. „Hat hét alatt hollandul, és soha nem tanultál jiddisül?” - csodálkozik Rabi, akinek galíciai ortodox zsidó családjában jiddisül beszéltek otthon azután is, hogy az Egyesült Államokba emigráltak. Oppenheimeréknél azonban ez nem volt szokás, ő inkább tanult meg szanszkrit nyelven olvasni, mint héberül. Amikor Rabi meghallotta, hogy Oppenheimer hindu szentírásokat olvas, azon tűnődött, hogy

„miért nem a Talmudot?”

„Oppenheimer zsidó volt, de azt kíván-
ta, bárcsak ne lenne az, és megpróbált úgy
tenni, mintha nem lenne az”- mondta róla
később Rabi, hozzátéve, hogy saját felelős-
ségére mondott le saját örökségéről. Rabi
szerint Oppenheimer zsidóságának elha-
nyagolása miatt „soha nem vált integrált
személyiséggé”. Úgy látta, barátja egész é-
letében depressziós epizódokat élt át, ezt a
küzdelmet pedig zsidósága megtagadásá-
nak tulajdonította. Rabi úgy vélte, az, hogy
Oppenheimer nem volt hajlandó elismerni
zsidóságát, elszigeteltséghez és identitás-
zavarokhoz vezetett. Oppenheimer gyak-
ran úgy tett, mintha a körülötte lévő an-
tiszemitizmus nem létezne, és mintha im-
munis lenne az ilyen sérelmekre, úgy uta-
sította el az öt mind tudományos, mind
szakmai téren ért diszkriminációt. Hajla-
mos volt figyelmen kívül hagyni a zsidó
kollégáival szembeni sérelmeket is. Az sem
zavarta, amikor megpróbált állást biztosíta-
ni kollégája, Robert Serber (Michael An-
garano) számára a Berkeleyben, de Ray-
mond Birge tanszékvezető azzal utasította
el, hogy „egy zsidó is elég a tanszéken”.
Oppenheimer később Serbert bevette az a-
tombomba kifejlesztése érdekében létrejött
Manhattan-tervbe, aminek vezetője volt.

A náci hatalomra jutását azonban már
Oppenheimer sem tudta ignorálni. „Folya-
matos, parázsló dühöt éreztem a zsidókkal
való németországi bánásmód miatt. Voltak
ott rokonaim, és segitettem a kiszabadítá-
sukban” - mondta egy későbbi interjúbán.
1934-36 között Oppenheimer a tanítást

kapott fizetésének három százalékát a náci
Németországból menekülő zsidó fizikusok
támogatására ajánlotta fel. Oppenheimert
sokkolták Bernard Peters lengyel száрма-
zású fizikus történetei, akit 1933-ban Da-
chauba internáltak. A film egyik jelenet-
ben oda is veti a kételkedő Ernest Law-
rence-nek (Josh Hartnett), tudja, mi forog
kockán, ha a náci atombombájuk lesz:
„Nem a te népedet viszik táborokba.” Ezzel
együtt Oppenheimer azt is meglátta, hogy
mi az egyetlen reményük, hogy ne a náci
legyenek az elsők: az antiszemitizmus,
hangzik el a filmben. A náci a modern
elméleti fizikát, a kvantum-mechanikát és a
relativitás elméletet „zsidó tudományként”
tartották számon. Még az olyan, egyébként
nem zsidó német tudósokat is, mint Werner
Heisenberg (Matthias Schweighöfer) tá-
madtak azért, mert ebben a tudományágban
tevékenykednek, és „fehér zsidónak” ne-
vezték őket. Amikor persze a náci atom-
programot kellett irányítani, már nem vol-
tak annyira finnyások kinevezni Heisenber-
get a projekt élére.

A zsidó tudósokat már 1933-ban elül-
dözték az egyetemekről, a „nagy tisztó-
gató” néven elhíresült tömeges felmondás
a fizikusokat sem kímélte. A Göttingeni
Egyetemről, ahol Oppenheimer a doktori
fokozatát szerezte, hat zsidó professzort,
köztük Max Born-t bocsátották el. A náci
miatt Németországot elhagyó zsidó tudó-
sok közül sokan végül a Manhattan-terv-
nél kötöttek ki. Köztük több magyar, így Neu-
mann János, Wigner Jenő, Szilárd Leó (Ha-
umann Máté) és Teller Ede (Benny Safdie),

aki elmondása szerint nagyon rákészült
Teller magyar akcentusára, de a filmben ez
sajnos mégsem jött össze neki).

Teller személyének Nolan filmjében ki-
emelt szerep jut, bár nem igazán pozitív fi-
guraként jelenik meg. Teller ugyanis Op-
penheimer ellen vallott 1954-ben, ami hoz-
zájárulhatott ahhoz, hogy a Lewis Strauss
bizottsági elnök által gründolt vizsgálóbi-
zottság kizárja a Manhattan-terv volt veze-
tőjét az Egyesült Államok Atomenergia Bi-
zottsága tanácsadó testületéből. Oppenhei-
mer, aki még iskolás korában szívta ma-
gába az etikai kultúra mozgalmának tanítá-
sait, a két atombomba ledobása után már
nem támogatta a hidrogénbomba fejleszté-
sét. Teller viszont aktívan részt vett ennek a
kutatásában, de Oppenheimer elleni vallo-
mását az is befolyásolhatta, hogy Magyar-
országon maradt családja megszenvedte a
holokauszt, majd a kommunista diktatúra
borzalmait. Később, időskorában már úgy
nyilatkozott, hogy megbánta vallomását.
Oppenheimert 1963-ban részlegesen reha-
bilitálták, Lyndon B. Johnson amerikai el-
nök személyesen adta át neki az Enrico
Fermi-díjat és a vele járó 50 ezer dolláros
csekket. Biztonsági jogosultságait azonban
soha nem kapta vissza, politikai kirekesz-
tettsége alig csökkent, megalázott és mellő-
zött emberként halt meg 1967-ben, gége-
rákban. 2022-ben végül Jennifer Granholm
energiaügyi miniszter megsemmisítette az
1954-es elítélő határozatot, ezzel teljesen
rehabilitálva Oppenheimert.

Ádám Péter

(Forrás: akibic.hu)

Sokan hiszik, hogy a fiatalokban kezd halványulni a holokauszt emléke, de inkább az idősebbek nem akarnak beszélni róla, a középgeneráció pedig hallgat, mint a sír

Papp Richárd és Csepeli György

A holokauszt emlékezetét vizsgálja két ma-
gyar dokumentumfilm, mely egy társada-
lomtudományi kutatás vizuális dokumentá-
ciójából született. Csepeli György szociál-

pszichológus és Papp Richárd antropoló-
gus, illetve Surányi András filmrendező és
Kiss Richárd operatőr a náci népi-
értelmezéseit dolgozták fel tragikus törté-
nésekhez köthető helyszíneken. A „Már
csak az van, ami nincs” című film Budape-
sten, Kőszegen, Ricsén és Nagyváradon, míg
a „Hamu alatt parázis” Miskolcon forgott.
Csepeli György és Papp Richárd beszélt az
öröklődő csönd megtöréséről.

A két filmben öt város lakói beszélnek a
holokauszt emlékezetéről. Miért éppen e-

zekre esett a választás?

Csepeli György: Ahogy az életben, úgy
a tudományos kutatásban is iszonyatos sze-
repe van a véletlennek. Eredetileg egy elő-
ítéletességet oszlató internetes játékon gon-
dolkoztunk, de arra nem kaptunk megren-
delést. Ekkor jutott eszünkbe, hogy a játék
helyett az élet valóságát kutassuk. A mun-
kánk kezdetén a véletlennek annyiban ju-
tott szerep, hogy az egyes helyszíneken
kapcsolatok útján tudtunk eljutni a résztve-
vőkhöz. Miskolcon és Kőszegen évek óta
tanítok, Ricsén sok évvel ezelőtt hallgató-

kat vittünk gyakorlatra szociológus kollégámmal, *Bíró Judittal*, *Nagyváradot* pedig *Tibori Szabó Zoltán* professzor ajánlotta, aki az erdélyi antiszemitizmust kutatja. *Budapest* adta magát, hiszen mindketten itt éltünk.

Papp Richárd: A koncepciónk az volt, hogy a kutatásban benne legyen a főváros, egy nagyobb vidéki város, illetve kisebb települések és falvak. Terepmunkát végeztünk, illetve fókuszcsoporthoz vizsgáltunk három életkori szakaszban: hetven év felettieket, középkorúakat és fiatalokat. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a holokauszt emlékezetében milyenek a települések közti transzlokális, illetve a nemzedékeken átívelő transzgenerációs változások.

Cs. Gy.: A kutatás nem zárult le, az ország különböző pontjain folytatjuk, illetve határon túl is. Valójában azt kell mondanom, hogy nincs is olyan pontja az országnak, ahol ha feldobjuk ezt a témát, ne talál-nánk azonnal fókuszcsoporthoz. A kollégáimmal a bőség zavarával küszködünk. Bárhová megyünk, látunk elhagyott zsinagógát és zsidó temetőt, és találkozunk olyan emberekkel, akik magukon hordozzák a holokauszt okozta sebeket.

Mi volt a kutatás fő célja?

P. R.: Az, hogy Magyarországon elinduljon egy közös emlékezet-értelmezés a holokausztról. A fókuszcsoporthoz ezért zsidó és nem zsidó származásúak is megszólalnak, hogy tudjanak egymásra reflektálni, és hogy mi, kutatók megismerjük az emlékezés és a felejtés különböző motivációit. A közös értelmező emlékezet tehát már a kutatás során elindul.

Cs. Gy.: A folyamat nem áll meg ezen a ponton. Létrehoztunk egy weboldalt, amelyen hozzáférhetőek a filmek, így iskolákban, civil és társadalmi klubokban is lehet azokat vetíteni. Az alkotások a jövő generációihoz is szólnak, ahogy a *Steven Spielberg* által alapított *Shoah Alapítvány* holokauszt-túlélőkkel készített interjúi is.

P. R.: A kutatás módszertanát lengyel, cseh és szlovák kollégák is átvették, így ők is hasonló helyszíneken vizsgálódnak. A közép-európai térségbe történő kilépést a *Visegrad Fund* támogatja. Magyarországon pedig Budapesten, Miskolcon és *Sárréten* folytatjuk a munkát. A hétvégén például *Kőbányán* voltam, ahol öt órán át jártuk a zsidósággal, a holokauszt emlékezetével összefüggő, vagy éppen ezek hiányával kapcsolatos helyeket egy, a témát kutató hölgygel. Hamarosan *Szerbiába* utazom, ahol belgrádi antropológusokkal és szociológusokkal beszélgetünk a holokausztról. Ezt a kutatást hosszú távra tervezzük, mert

bár mindenhol hasonló válaszokat kapunk, új értelmezési rétegeket fedezünk fel.

Miért volt fontos, hogy a filmekben három életkori csoportról szóljon meg?

Cs. Gy.: Az egyes nemzedékek viszonyulására voltunk kíváncsiak. Sokan azt hiszik, hogy a fiatal generációban a holokauszt emléke kezd elhalványulni, miközben ez éppen fordítva van. Azt tapasztaltuk, hogy az idősebbek inkább nem szeretnék foglalkozni a témával, a középgeneráció pedig hallgat, mint a sír. A fiatalok viszont elgondolkodnak azon, hogy ebben a társadalomban a második világháború során a deportálásokkal bűn történt.

P. R.: Nagyon érdekes, hogy a hetven év felettiek fókuszcsoporthoz mindig van valaki, aki szerint a fiatalok nem tudnak semmit, és hogy ez a téma nem érdekli őket. A településeken viszont egyes fiatalok sokkal többet tudnak arról, hogy a vészorszakban pontosan mi és hogyan történt. A csoportokban pedig mindegyikük szinte kivétel nélkül nyitott és kérdez. Sokan már el-látogattak *Auschwitzba*. Mások viszont azért nem beszélnek a holokausztról, mert generációkon át a tudás hiánya, a csend öröklődött.

A filmekben többen megjegyzik, hogy a holokauszt tényéről csak idősebb korokban hallottak egy családtagjuktól, egy tanáruktól vagy egy társuktól.

Cs. Gy.: Igen, ezzel a *Tabu* című blokk foglalkozik. A fókuszcsoporthoz résztvevői a holokausztot említve sokszor használják a tabu kifejezést, mert sem a családban, sem az iskolában nem beszéltek nekik a témáról. A trauma elnémítja az áldozatot. Ezt a szorongást azonban egy terápiás folyamat, vagyis a beszéd révén fel lehet oldani. Az volt a célunk, hogy a kutatással egy kollektív gyógyulást indítsunk el.

P. R.: A tabukon keresztül tudhatunk meg a legtöbbet holokausztot övező emlékezésről és felejtésről. Fontos az is, hogy ki miért definiál valakit zsidónak. Ezért is tartottuk fontosnak, hogy a kutatást ezzel a kérdéssel indítsuk, még mielőtt a holokauszt kérdéskörét végigjárjuk. Egyszerű kérdés, de az interjúalanyoknak erre volt a legnehezebb válaszolniuk. Amikor viszont elkezdik körülírni a zsidó identitást, abból izgalmas dolgok jönnek ki.

A kutatás egyik része a helyi emlékezetet vizsgálja. Szó esik a településeken látható, a zsidósághoz és a holokauszt emlékezetéhez kapcsolható épületekről, emléktáblákról, botlatókövekről és más jelzésekről. Több alany is kiemeli, hogy az adott városban csak pár emlékeztető helyszín talál-

ható.

Cs. Gy.: Igen, aminek komoly következményei lehetnek, hisz ha ezeket a helyszíneket nem jelzi semmi, akkor azok nem maradnak.

P. R.: Miskolcon, a belvárosban például csak egy szabadtéri emlékmű található, egy kis méretű emléktábla, mely arról számol be, hogy 1944-ben azon a helyen állt a miskolci gettó, ahonnan tizennégyezer embert hurcoltak haláltáborokba. Ezenkívül a zsinagógában és a zsidó temetőben található még emlékmű. A helyiek közül amúgy többen is mondták nekünk, hogy noha a zsidó temetőről tudnak, az mindig zárva van. Az igazság viszont az, hogy Sábessen kívül minden nap nyitva vannak a kapui.

Cs. Gy.: Más városokban nem feltétlenül van így. Nemrég jártam Szombathelyen, ahol figyelemfelkeltő és megható az emlékmű. A gettó bejáratánál látható viszont egy lelakatolt ajtó, amelyen egy kabát lóg.

A dokumentumfilmek végén a szereplők az emlékezés fontosságáról beszélnek. A társadalomban mekkora hangsúly esik erre?

Cs. Gy.: Ha a magyar filmeket nézzük, több fontos alkotás is készült a témában, *Nemes Jeles László* Oscar-díjas *Saul fia* és *Török Ferenc* 1945 című drámája, vagy *Fábry Zoltántól* a *Két féldió a pokolban*. Megkerülhetetlen *Forgács Péter* családi, privát célokra készült felvételek alapján készült munkája, *Az örvény*. Filmek terén tehát jól állunk, ahogy az irodalomban is. A helyi emlékezet szintjén viszont vannak hiányosságok.

P. R.: A változáshoz társadalmi párbeszédre lenne szükség, ami nem egyik pillanatról a másikra valósul meg. Magyarországon is el kellene végre indulnia egy nyílt és átfogó társadalmi diskurzusnak, hogy közösen, értelmezve emlékezzünk.

Cs. Gy.: A rituális, évről-évre ismétlődő emlékezések, ünnepi beszédek sem pótolhatják a helyre koncentrált emlékezést, ahol a holokauszt drámája zajlott.

P. R.: Emlékezésre pedig nagy szükség lenne, mert a holokauszt velünk és bennünk él. A traumatizált családokban azért, mert a trauma tovább hat, és minimális az olyan társadalmi közeg, melyben ezt át lehetne beszélni, így a feszültség nemzedékről nemzedékre öröklődik.

Infó: A holokauszt emlékezetével foglalkozó dokumentumfilmek a *Holocaust Memory* honlapján érhetők el.

P. Szabó Dénes

(Forrás: *nepszava.hu*)

A BUDAI MICVE KLUB májusi programja

Szeptember 3.
(vasárnap)

19.00 órakor CSELLÓ A FRANKELBEN: BANDA PÁL JÁTSZIK BACH ÉS POPPER MŰVEKET, A ZSIDÓ KULTURÁLIS FESZTIVÁL KERETÉBEN.

A Londonban élő gordonkaművészt, Banda Pált négy évvel ezelőtt már hallotta fesztiválunk közönsége a Frankel-zsinagógában, a művész akkor J. S. Bach C-dúr és c-moll cselló szvitjét játszotta. A Bach sorozat tavaly folytatódott volna, de betegség miatt a produkció sajnos elmaradt, így a koncertet idén rendezzük meg.

Banda Pál a budapesti Zeneakadémia befejeztével - Végh Sándor meghívására - a Camerata Salzburg csellószólam-vezetője lett. Ezután került a Chamber Orchestra of Europe-hoz, ahol olyan művészekkel dolgozott együtt, mint Solti György, Schiff András, Rudolf Serkin, Claudio Abbado, Nikolaus Harnoncourt és Lorin Maazel. Szólistaként egyebek közt Haydn és Schumann versenyműveit, Bach, Kodály, és Ligeti szólószonátaát játszotta Anglia legjelentősebb koncertermeiben, valamint Dvořák Concertóját Szingapúrban. 1998-tól tíz éven át az angol zenei élet egyik meghatározó vonósnégyese, az Allegri Quartet csellistája volt. 2012 óta az English Piano Trio művésze. A koncertezés mellett a tanítás is fontos helyet kap pályáján, a londoni Purcell School és a Royal College of Music professzora.

Műsor: J. S. Bach: d-moll szólószvit; esz-dúr szólószvit; David Popper: Concert Polonaise op. 14.
Jegyár: 4 000.- Ft. **Jegyvásárlás:** zsidoskulturalisfesztival.hu. Helyfoglalás érkezési sorrendben.

Szeptember 4.
(hétfő)

19.00 órakor KLEZMERÉSZ KONCERT JANICSÁK VECÁVAL A FRANKELBEN, A ZSIDÓ KULTURÁLIS FESZTIVÁL KERETÉBEN.

A 2005-ben alakult Klezmerész együttes évek óta rendszeres résztvevője a Zsidó Kulturális Fesztiválnak. A zenekar egyedi hangzását a két kiemelkedően tehetséges énekesnő (Klein Judit és Török Judit) különleges vokálja adja, őket kíséri a tradicionális összetételű, öt fős zenekar (klarinét, hegedű, gitár, basszus és dob). Jiddis, szefárd, héber és magyar nyelvű dalokat játszanak. A Klezmerész zenekar 2014-ben első ízben, majd 2015-ben és 2019-ben is meghívást kapott az izraeli Cfati Nemzetközi Klezmer Fesztiválra, amely a maga nemében egyike a legautentikusabb klezmer zenei világtalálkozóknak.

Koncertjeiken gyakran szerepelnek vendégművészek is, néhány név a teljesség igénye nélkül: Fekete László, Nógrádi Gergely és Rudas Dániel főkántorok, Gerendás Péter, Lakatos György (USA), Bangó Margit. Mostani koncertjükön az ismert és hagyományos sikerszámaik mellett új szerzeményeket is hallhatunk, és újra itt lesz a zenekarral a Fonogram-díjas nagyszerű énekesnő: Janicsák Veca.

Az énekesnő a 2012-ben első alkalommal megrendezett Transilvanian Music Awards szavazatai alapján Az év legjobb női hangja elismerést nyert el, majd a 4. Glamour-gálán elnyerte az Év énekesnőjének járó díjat is.

Az együttes tagjai: Klein Judit - ének; Török Judit - ének; Zala Judit - hegedű; Gordon Teodóra - klarinét; Bánki Lénárd - gitár; Moharos Katalin - basszus; Garai Péter - dobok, ének

Jegyár: 4 000.- Ft. **Jegyvásárlás:** zsidoskulturalisfesztival.hu. Helyfoglalás érkezési sorrendben.

Szeptember 15.
(péntek)

18.00 órakor EREV ROS HASÁNA A VÁROSMAJORI SZABADTÉRI SZÍNPADON.

A regisztrációról bővebben a www.frankel.hu honlapon olvashatnak.

Állandó program

Csütörtökönként

18.00 órától FRANKEL BARÁTI KÖR. Kártya, sakk, társasjáték, csevegés.

Péntekenként

SZOMBATKÖSZÖNTŐ FOGLALKOZÁS OVISOK ÉS KISISKOLÁSOK RÉSZÉRE.

A foglalkozást ZSOZSÓ vezeti. Időpont: nyáron 18.30, télen 18.00. Amiben részed lehet: gyertyagyújtás, barbesz evés, zsidó mesék, hórázás, héber dalok, kézműveskedés, dráma játékok, zsidó ünnepek, beszélgetés és persze új barátok. Várunk sok szeretettel a Meziuze klubban. Részletek: www.frankel.hu

Budai Sófár

A BZSH Budai Körzet és a Frankel Zsinagóga Alapítvány havonta megjelenő kiadványa
Elnök: Tordai Péter • Rabbi: Dr. Verő Tamás • Klubvezető: Arató Judit
Főszerkesztő: Sárosi Viktória (sarosimaci@gmail.com, 06-30-551-2002)
A szerkesztőség címe: 1023 Budapest, Frankel Leó út 49.
Iroda: Sárosi Éva • Irodai órák: hétköznap 7-13 óráig • Telefon: 326-1445
Internet: www.frankel.hu • E-mail: info@frankel.hu
Nyomdai előkészítés: Katisch • Nyomda: Gléda Kft.
Támogató: Frankel Zsinagóga Alapítvány, MAZSÖK